

SHULE YA UPILI YA ALLIANCE

KIDATO CHA NNE, MUHILA WA PILI, 2015, MWIGA-MWIGO

JINA.....TAREHE.....

NAMBARI YAKO.....DARASA.....

MUDA: SAQ 2½

KISWAHILI 102 / 2; (Ufahamu, Ufupisho, Matumizi ya Lughu, Isimu-Jamii)

Jibu maswali yote;

Majibu yote yaandikwe katika nafasi zilizoachwa katika kijitabu hiki cha maswali.

Karatasi hii ina kurasa 9. Watahiniwa ni lazima waangalie kama kurasa zote za karatasi hii zimepigwa chapa sawasawa na kuwa maswali yote yamo.

KWA MATUMIZI YA MTAHINI PEKEE.

Swali	Upeo	Alama
1		
2		
3		
4		
Jumla		

@ 2015 KISWAHILI PRE-MOCK

SEHEMU YA A: UFAHAMU (ALAMA 15)

Soma kifungu kifuatacho kisha ujibu maswali.

Insha za kiuamilifu ni zile ambazo hutekeleza majukumu maalum katika hali halisi. Insha za aina hii huwa na mitindo ya kipekee kulingana na aina zake. Baadhi ya insha hizi ni: barua, ripoti, kumbukumbu za mikutano, hotuba, mijadala, matangazo, maelekezo na ratiba. Wanafunzi hutakiwa kujifunza uandikaji wa insha hizi kwa sababu mbalimbali.

Moja ya sababu hizo muhimu ni kuwa insha aina hizi hutahiniwa katika mtihani wa kidato cha nne. Hivyo basi ni muhimu kwa wanafunzi kujitayarisha vyema kwa mtihani huo. Hata hivyo, hiyo sio sababu muhimu zaidi ya kuwachochlea wanafunzi kujifunza kuandika insha za aina hiyo ipasavyo. Insha hizi zina matumizi zaidi. Mfano wa matumizi haya kwa mwanafunzi anayemaliza shule ya upili au chuo ni kuandika barua; hasa barua rasmi. Hizi huhitajika sana ili kuwasilisha ujumbe rasmi kama vile: kuomba kazi, kutoa malalamishi na mengine mengi ya kiofisi, ujuzi ambao huhitajiwa sana baada ya shule katika maisha halisi. Mfano mwengine ni uandishi wa ripoti mbalimbali.

Ripoti ~~huhitajika~~ katika sekta zote za kazi. Ripoti huwawezesha watu kueleza matukio, sababu na hata mapendelezo yanayoambatana na matukio hayo. Hivyo basi, iwapo wanafunzi hawatajifunza uandishi wa aina hii wakiwa shulen, huenda ikawa vigumu wao kujifunza baadhi ya aina za maandishi haya baadaye maishani.

Mbali na kuwa ujuzi huu utawafaa wanafunzi katika siku zao za usoni, insha hizi ni muhimu pia kwa kuwawezesha wanafunzi kujua kujieleza ipasavyo hasa kimaandishi. Kujieleza kupitia maandishi yetu huyapa uzito ufaayo yale tunayosema, kwa mfano uandishi wa hotuba huwawezesha watu kujieleza mbele ya umati kwa njia yenye mantiki.

Hotuba hizi baadaye huwa chanzo cha mafunzo kwa vizazi vijavyo. Kunao hata watu wanaopata ajira yao kwa kuwaandikia hotuba watu mashuhuri! Hivyo basi, wanafunzi wasipuze uandikaji wa insha za kiuamilifu na kuziona za kuchosha, na zisizo na maana yoyote kwao ila mtihani pekee.

Pamoja na hayo ni kuwa baadhi ya insha hizi huweza kutumika hata hapo hapo shule. Kwa mfano kumbukumbu za mikutano ambazo huweza kutumiwa na wanafunzi katika mikutano yao ya vyama na mashirika shulen.

Hii huwakuza ili waweze kuchukua majukumu ya uandishi katika maisha ya ukubwani watakapokuwa makatibu wa kamati mbalimbali kazini na katika jamii. Kunao watu wengi wazima katika jamii ambao huogopa majukumu muhimu kwa kuwa wanashindwa kujieleza katika maandishi.

Kuweza huku kujieleza, humpa mwanafunzi moyo na kujiamini anapopewa jukumu lolote akiwa shulen au nje ya shule. Hali hii huwa kinyume kwa wale wasiokuwa na ujuzi wa stadi ya kuandika kwa kuwa pia inaathiri kuweza kujieleza kimaongezi. Yaani, yale unayofikiria, uweze uyaandika ipasavyo halafu kuyasema.

Maswali

(a) Toa kichwa mwafaka kwa taarifa hii. (alama 1)

(b) Eleza dhima ya insha za kiuamilifu. (alama 3)

(c) Utunzi wa kiuamilifu una manufaa gani baada ya mwanafunzi kuhitimu?

(alama 4)

(d) Mwanafunzi atafaidika vipi kutokana na ujuzi wa kuandika hotuba.

(alama 2)

(e) Mwanafunzi asiyejifunza kuandika ripoti atakuwa na udhaifu gani?

(alama 2)

(f) Eleza maana ya maneno yafuatayo kama yalivyotumika katika kifungu.

(alama 3)

(i) Kuchochea _____

(ii) Mantiki _____

(iii) Stadi _____

SEHEMU YA B: MUHTASARI (ALAMA 15)

Soma taarifa ifuatayo kisha ujibu maswali.

Tamko kuwa kilimo ndicho uti wa mgongo wa taifa limeshindiliwa masikioni mwetu kwa muda mrefu. Tamko hili kwa namna wazi zaidi linamaanisha kuwa mhimili mkuu wa kuendesha uchumi wetu ni kilimo.

Ni muhimu kutambua kuwa tuna aina mbili za kilimo. Mosi tuna kilimo cha mazao ya biashara kama vile majani chai, kahawa, katani, pamba na tumbaku. Pili tuna kilimo kwa ajili ya mazao ya chakula.

Ama sekta ya kilimo hapa nchini inakabiliwa na changamoto kadhaa za kimsingi. Changamoto ya kwanza ni inayoenda na mazoea ya kuuza mazao ya kilimo katika hali ya umalighafi. Kwa namna hii mazao haya huchuma bei ya gharama ya kuyazalisha. Hapa ni lazima ifahamike kuwa ili mazao haya kuchuma faida ni lazima yasindikwe.

Kwa kufanya hivyo tutakuwa tunajongeza thamani yake sokoni. Hili nalo linatupeleka katika haja ya kuwekeza katika viwanda. Kufanya hivyo ni lazima tuweke mazingira yanayovutia wawekezaji wa nje na wale wa ndani.

Mazingira haya ni pamoja na kukita utawala wa kisheria, kuwa na miundo mbinu bora, kuruhusu ushindani unaodhibitiwa na nguvu za soko na pia kuwa na sera wazi juu ya uwekezaji kwa wote.

Serikali pia lazima ikumbatie ukweli kuwa katika dunia ya utandawazi hoja ya kulinda viwanda ni ya mpito tu.

Serikali inaweza kulinda viwanda vya ndani kwa muda tu huku ikijenga uwezo wa kushindana na viwanda vya nchi zingine.

Hoja hii ya kuwekeza katika viwanda pia itatibu maradhi yetu ya kuamini kuwa mradi tuna maliasili nyingi basi sisi ni tajiri.

Dunia ya leo haitawaliwi na wenye maliasili bali wa maarifa kwa maana ya sayansi, teknolojia, elimu na ujuzi.

Changamoto ya pili ni ya kuzidi kutegemeza kilimo chetu hali ya hewa isiyodhibitika. Kuondokana na hali hii ni lazima tugeukie kilimo cha umwagiliaji.

Hapa mbinu ya umwagiliaji ni lazima iwe ile ya kwenye mizizi ya mimea wala si ile ya kutawanya maji ovyo kutoka angani.

Tatu ni kuzidi kutenga baleti kiduchu kwa sekta ya kilimo. Serikali lazima ionyeshe kupitia kwa sera na vitendo kuwa kilimo ni mhimili wa uchumi na iongeze mgao wa bajeti kwa sekta hii. Kwa kufanya hivyo itawezesha wizara ya kilimo kutoa ruzuku za pembejeo kwa wakulima. Pia itapanua uwezo wa taasisi za kilimo kufanya utafiti na kuibuka na mbinu bora za kilimo.

Changamoto ya nne ni kukabiliana na rushwa inayopotosha maamuzi na utendaji kwenye wizara ya kilimo na mawakala wake. Aina hii ya rushwa inafanya mkulima mwenye haki kuwa ni yule mwenye nguvu pekee.

Maswali

(a) Ni changamoto gani zinazokumba sekta ya kilimo hapa nchini?

(Maneno 70)

(alama 7)

Matayarisho

Majibu

- (b) Ni njia gani zimependekezwa za kutatua changamoto hizi? (Maneno 60 – 70) (alama 8)

Matayarisho

Majibu

SEHEMU YA C: Matumizi ya lugha

alama 40

- a) i) Taja sifa mbili bainifu za konsonanti /ny/ (alamu 2)

ii) Andika sauf^o mbili ambazo ni yikwamizo vya meno (alama 1)

- b) Andika maneno matatu yenyé miundo tofauti ya silabi (alama 3)

- i) _____
  - ii) _____
  - iii) _____

- c) Tofautisha kwa kutoa mifano kati ya kiwakilishi nafsi huru na kiwakilishi kiambata (alama 2)

- d) Tumia neno lililopigiwa mstari kama nomino kuandika sentensi ifuatayo upya.

Shule hiyo ilidhaminiwa na Benki ya Dunia (alama 1)

- e) Tunga sentensi moja kutofautisha maana ya zonga na songa (alamu 2)

- f) Unda sentensi moja yenyé sehemu zifuatazo; (alamá 3)

  - i) Kikanushi cha nafsi ya kwanza umoja
  - ii) Wakati uliopita
  - iii) Yambwa tendewa
  - iv) Mzizi

- v) Kauli ya kutendewa
vi) Kitamatishi
-

g) Tunga sentensi moja yenyekirai yumihi chenye muundo wa V+E (alama 2)

---

h) Tunga sentensi kuonyesha matumizi ya vielezi vya silabi moja vya wakati, mahali na jinsi (alama 3)

---

i) Pambanua sentensi ifuatayo kwa kutumia visanduku/jedwali Daraja iliyoporomoka imejengwa tena. (alama 3)

j) Bainisha kiima na kiarifa katika sentensi ifuatayo Kandawala huyo alifutwa jana jioni (alama 2)

- k) Tumia kiwakilishi kifuatacho kibainisha matumizi yake katika sentensi moja ili kutoa maana mbili tofauti, kibainishi
_____
_____

- l) Tambua kishazi tegemezi, huru na shamirisho kipozi kwenye sentensi ifuatayo .
Ijapokuwa ameolewa tutamwandalia karamu leo
_____
_____

- m) Amrisha vitenzi vifuatavyo katika umoja na wingi. (alama 2)

i) Fa-----
-----

ii) Imba-----

- n) Andika katika kauli ya kutendeshewa:

Amebatili mradi wa kawi (alama 2)
_____
_____

- o) Eleza maana tatu za sentensi ifuatayo (alama 3)

_____
_____

- p) Yakinisha

Hataimba wala kutuzwa (alama 2)
_____
_____

- q) Andika katika udogo na wingi (alama 2)

Fuko aliyekuwa na jicho moja alianguka katika bwawa
_____
_____

Sehemu ya D, Isimu-jamii

(alama 10)

Watu wanapozungumza huenda wakafanya makosa ya sarufi, kimatamshi na hata kutumia msamiati vibaya.

- a) Eleza sababu za kufanya makosa haya

(alama 8)

- b) Makosa haya huathiri vipi mawasiliano?

(alama 2)

Kila la kheri.

P. Kinyanjui